

TÜRKİYE SELÇUKLU DEVLETİ'NİN KÜLTÜR VE MEDENİYETİ

Devlet Yönetimi

- ✓ Anadolu Selçuklu Devleti, devlet teşkilatlamasında büyük ölçüde Büyük Selçuklu Devleti'nin devamı niteliğindedir.
- ✓ Eski Türk devletlerinde ve birçok Türk İslam Devleti'nde olduğu gibi Anadolu Selçuklu Devleti'nde de "Üste hanevî üyelerin ortak malıdır." anlayışı görülmüştür.

NOT

Türk veraset anlayışı olarak bilinen bu anlayış taht kavgalarına ve merkezi otoritenin zayıflamasına yol açmıştır.

- ✓ Hükümdar çocukları olan melikler eyaletlere yönetici olarak gönderilmişler, yanlarına da atabey adı verilen tecrübeli devlet adamları göndermişlerdir.

Hükümdarlık Unvanları

- Sultan
- Keykubat
- Sultan-ı Akem
- Keyhüsrev
- Sultan-ı Galip
- Rükneddin
- Gazi
- Keykavus

Hükümdarlık Sembolleri

- Para basırmak
- Risa
- Tuğra
- Hutbe okutmak
- Cetr
- Sikke
- Neubet
- Otağ
- Unvan
- Hilat
- Sarraf
- Mensur

NOT

Anadolu Selçuklu Devleti'nde hükümdarların Keyhüsrev, Keykubat ve Keykavus gibi unvanları kullanması, Fars kültürünün etkisinde kaldıklarının göstergesidir.

- ✓ Hükümdar ailesine hükümdarlık yetkisinin Tanrı tarafından verildiğine inanılması olarak bilinen kut anlayışı İslamiyet ile birlikte de devam etmiş diğer Türk İslam devletlerinde olduğu gibi Anadolu Selçuklu Devleti'nde de görülmüştür.
- ✓ Hükümdarların görevleri; dil, din ve ırk ayrımı yoklaştırarak tüm tebaanın can, mal ve namus güvenliğini sağlamak, adaleti tesis etmek ve halkın huzur ve güven içinde yaşamalarını sağlamaktır.
- ✓ Anadolu Selçuklu hükümdarları da diğer Türk İslam devletlerinde olduğu gibi halifeye manevî olarak bağlılık bildirmişlerdir.

Saray

- ✓ Anadolu Selçuklu Devleti'nin saray teşkilatı büyük ölçüde Büyük Selçuklu Devleti'nin devamı niteliğindedir.
- ✓ Anadolu Selçuklu Devleti'nde saray dergâh denmiştir.

Saray Görevlileri

Hacib-i Hüccap: Hacıların başıdır. Sultandan sonra gelen en yüksek saray görevlisidir.

Emir-i Silah: Hükümdarın silahlarından sorumlu olan görevlidir.

Emir-i Alem: Devlete ait bayraklardan sorumlu olan görevlidir.

Comedar: Hükümdarın elbiselerinden sorumlu olan görevlidir.

Emir-i Şikar: Hükümdarın av işleriyle ilgilenen görevlidir.

Emir-i Şimşir: Devletin güvenliğinden sorumlu olan görevlidir.

Çaşnigir: Hükümdarın yiyeceklerinden sorumlu olan görevlidir.

Serhent: Merasimlerde hükümdara yol açan görevlidir.

Emir-i Ahur: Saray atlarının bakımından sorumlu olan görevlidir.

Toprak Yönetimi

- ✓ Diğer Türk İslam devletlerinde olduğu gibi Anadolu Selçuklu Devleti'nde de 4'e ayrılmıştır.

↳ **Hos Arazî:** Hükümdarın şahsına ait olan topraklardır.

↳ **İktâ Arazî:** Hizmetleri karşılığında devlet görevlilerine verilen topraklardır. İktâ sahibi ekip biçtiği toprağın gelirinin bir kısmıyla geçinir, diğer kısmıyla atlı asker yetiştirirdi.

↳ **Mülk Arazî:** Şahıslara ait olan topraklardır.

↳ **Vakıf Arazî:** Geliri sosyal kuruluşlara ve hayır kurumlarına ayrılan topraklardır. Vakıfı yöneten kişiye mütevellî denmiştir. Vakıflar kadılar tarafından denetlenmiştir.

NOT

Anadolu Selçuklu Devleti'nde ete geçilen toprakların kaydedilmesinden ve iktâ olarak dağıtılmasından sorumlu olan görevli perva necidir.

Ordu

- ✓ Anadolu Selçuklu Devleti'nde askeri teşkilatın ve ordu büyük Selçuklu Devleti'nin ordu teşkilatına benzetilmiştir.
- ✓ Büyük Selçuklu Devleti'nden farklı olarak Anadolu Selçuklu Devleti'nin coğrafi konumundan dolayı denizcilik gelişmiştir.
- ✓ Anadolu Selçuklu Devleti'nde donanma komutanına Melikü's-sevâhil ya da Reisü'l-Bahr denilmiştir.
- ✓ Antalya, Alaiye ve Sinop'un fethi donanmanın güçlenmesini ve denizcilik faaliyetlerinin gelişmesini sağlamıştır.

NOT

Anadolu'da kurulan Türk beyliklerinden; Karesiğulları, Aydınoğulları, Candaroğulları, Menteşeoğulları, Saruhanlıoğulları, Pervaneoğulları, Alaiye Beyliği ve Tacedinoğulları denizciliğe uğraşan beyliklerdir.

Hasse Askerleri: Sultan'a bağlı olan güvenliğini sağlayan ve maaş alan askerler.

Gulaman-ı Sargı: Gulamhane adı verilen esirlerde yetiştirilen genellikle esir ve zâh olan gençlerden oluşurdu.

UYARI

Hükûmdara bağlı olan bu birlikler hükûmdarı ve sargı konmuşlar üç ayda bir Bistegni adı verilen maaş almışlardır.

İkta Ordusu (Sipahiler): İkta sahibi kişilerin ikta gelirleri karşılığında beslenen zâvâd olmaları olan askerlerdir. Bu ordu birimi devletten maaş almazdı.

Bağlı Devlet veya Beylik Askerleri: Yardımcı kuvvet olarak adlandırılan bu askerler bağlı devlet ve beyliklerden gelen askerlerden oluşmuştur.

Ücretli Askerler: Rum, Rus ve Franklardan oluşan kuvvetlerdir.

Türkmenler: Urala yerleştirilen ve sınır güvenliğini sağlayan kuvvetlerdir.

Sosyal Yaşam

- ✓ Anadolu Selçuklu Devleti'nde devlet Müslüman Hristiyan tüm halka adaletli davranmış, ülke içerisinde huzur ve güven ortamını korumuştur.
- ✓ Anadolu Selçuklu Devleti'nde halk yaşadığı yere ve ekonomik etkinliğine göre şehirli, köylü ve konargöçer olarak üçe ayrılmıştır.

Ahi Teşkilatı

- Abbasilerdeki Fütüvvet teşkilatının devamı olarak Anadolu'da kurulan esnaf ve zanaatkar örgütlenmesidir.
- Hacı Bektaşî Veli'nin tavsiyesiyle Ahi Euran tarafından Kırşehir'de kurulmuştur.
- Ahiliğin yedi kuralı olarak bilinen ilkel İslam ahlakında uygulanması gereken özelliklerden oluşmuştur.
- Ahi teşkilatının amacı; Müslüman Türk Uccarları ticaret hayatında aktif olmak, Anadolu'yu ticaret ve üretim merkezi hâline getirmek ve Türk Uccarlarının gayri-müslimlerde itibar edebilmesini sağlamaktır.

"Eline, diline, beline sahip ol.

Kalbini, kapını, ahırını asık tut."

Ahi Euran

- Teşkilat üyelerine ücret verilir, haksız rehbareti önler ve üretimi denetlerdi.
- Ahilerin toplandıkları yere zaviye adı verilmiştir.

NOT

Anadolu'da Ahi teşkilatının kurucusu Ahi Euran'ın eşi Fatma Bacı liderliğinde kurulan kadın teşkilatına Bacıyan-ı Rum (Anadolu Bacıları) adı verilmiştir. Bu örgütlemenin amacı da Anadolu'da kadınların üretimde aktif olmasını sağlamak ve ekonomiyi canlandırmaktır.

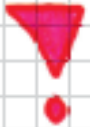
Ticaret

- ✓ Anadolu Selçuklu Devleti'nde ticaret oldukça gelişmiş ve devlet politikası haline gelmiştir.
- ✓ Anadolu Selçuklu Devleti ticareti geliştirmek amacıyla;
 - Antalya, Alaiye ve Sinop gibi liman şehirlerini fethetmiştir.
 - Yabancı tüccarlardan düşük gümrük vergisi alınmıştır.
 - Karavansaraylar inşa etmiştir.
 - Zarar eden tükünün zararını devlet karşılamıştır.
 - Fethedilen yerlere Türk tüccarları yerleştirmiştir.

NOT

Möğel istilası sırasında Anadolu'da ticaret büyük zarar görmüş ve İretim durmuştur.

UYARI

Anadolu Selçuklu Devleti'nde karavansarayların yapılması ve tüccarların zarar görmesi durumunda karavansarayların yapılması devlet sigortasının ortaya çıkmasında etkili olmuştur.

Eğitim

- ✓ Anadolu Selçuklu Devleti'nde diğer Türk İslam devletlerinde olduğu gibi medreseler temel eğitim kurumu olmuştur.
- ✓ Medreselerde hem pozitif bilimler hem de dinî bilimler okutulmuştur.

NOT

Anadolu'daki ilk medrese Tokat Nilsar'da Dönüşmentlilere ait olan Yağbasan medresesi'dir.

Anadolu Selçuklu Devleti'ndeki ilk medrese Kayseri Koca Hasan Medresesi'dir.

Yazı, Dil ve Edebiyat

✓ Anadolu Selçuklu Devleti'nde halk arasında ve sarayda Türkçe konuşulmuş dini eserler Arapça, edebî eserler ise Farsça kaleme alınmıştır.

✓ Bu dil farklılıklarından dolayı Anadolu'da halk arasında Divan Edebiyatı ve Halk Edebiyatı olmak üzere iki ayrı gelişme göstermiştir.

✓ Divan Edebiyatı Arapça ve Farsça'nın kültürüyle yüzyet zümre edebiyatı olarak gelişme gösterirken, Halk Edebiyatı Anadolu'da Türkçe konuşan halk tarafından benimsenmiştir.

✓ Danişment Ahmet Gazi ve Melik Gazi'nin Bizans, Hırvat ve Ermenilere karşı mücahedelelerini, kahramanlıklarını anlatan Danişmentname destanı halk destanları arasında yer almaktadır.

✓ XIII. yüzyılda Anadolu'da Emevîlerin Hristiyan Bizanslılara karşı açtığı savaşlarda Battal Kitabı'yla ün kazanmış bir Müslüman kumandanın kahramanlıklarının anlatıldığı bu destan da halk destanları arasında yer almaktadır.

✓ Oğuz Türklerinin bilinen en estî epik destanı olan Yedî Kartut Hikâyeleri de halk destanları arasında yer almaktadır.

NOT

Akkoyunlu hükümdarı Uzun Hasan Kur'an-ı Kerim'i ilk kez Türkçeye çeviren kişidir.

NOT

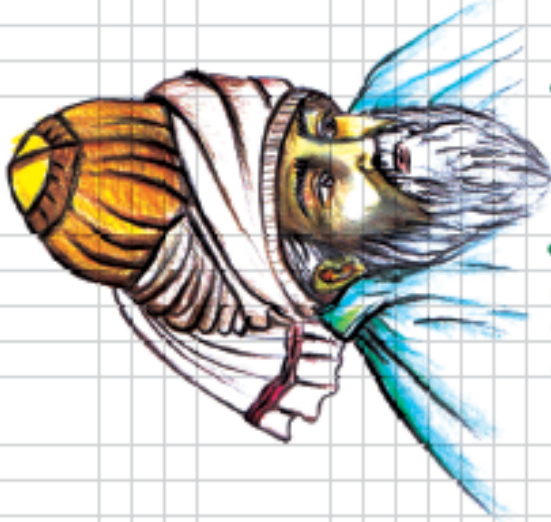
II. Türk beylikleri döneminde Türkçenin şâmi okutulması artmıştır ve 1277 yılında Karamanoğlu Mehmet Bey Türkçeyi ilk kez resmî dil ilan etmiştir.

Bugünden sonra hiç kimse
divanda, dergahda, bergahda,
mediste ve meydanda
Türkçeden başka dilde
şâi söylemesin.

Karamanoğlu Mehmet Bey

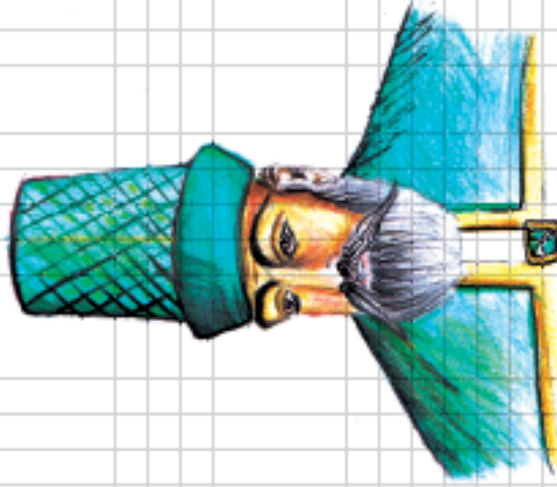
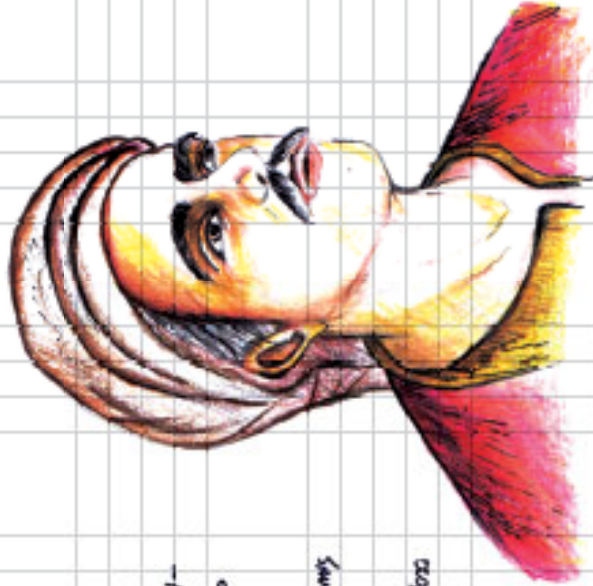
Yunus Emre

- Tasavvufî önemli şairlerini Türkçe idare eden Yunus Emre Anadolu Selçuklu Devleti'nin yetiştirdiği 13. yüzyılın mutasavvıfıdır.
- Allah insanı ve insan sevgisi sonucudur.
- Şiirlerinde hem aruz hem de hece ölçüsünü kullanmıştır.
- Şiirleri insanı ahlâk duyguları ilemesi yönüyle eşsizdir.
- Diwan ve Risaleleri'nin Nusha adlı eserleri en önemlidir.

Mevlânâ Celâleddin Rûmî

- 13. yüzyılda yaşamış 13. yüzyılın Türk mutasavvıfıdır.
- Anadolu Selçuklu Sultanı Alaaddin Keykubat'ın daveti üzerine Konya'ya gelip yaşamıştır.
- Şiirleri 13. yüzyılın eserlerini Farsça yaşamıştır.
- 2007 yılı UNESCO tarafından Dünya Mirası listesi'ne alınmıştır.
- Mesnevi, Diwan-ı Kebir, Fihri Mahfi, mektubat ve mecalis-i şebâ en önemli eserleridir.

Hacı Bektaş-ı Veli

- 13. yüzyılda yaşamış 13. yüzyılın Türk mutasavvıfıdır.
- Bektaşî tarikatının kurucusudur.
- Akkari - Bektaşî inancını 14. yüzyıla kadar yaymıştır.
- Tülkü'nün büyük sevgili Ahmet Akkari'nin ismiyle Anadolu'ya gelmiştir. Kırşehir'e yerleşmiş ve pek çok derisi yetiştirmiştir.

Hoca Dehhanî

- * Horasan Türklerinden olan Dehhanî 13. yüzyılda yaşamıştır.
- * Anadolu'da İran edebiyatı etkisiyle din dışı konularda Türkçe şiirler yazan ilk şairlerdendir.
- * Divan edebiyatındaki şekil, mısra ve söyleşi benimsenerek bunları ustaca uygulamaları bilinmiştir.
- * Divan şiirinin kurucusu ve ilk temsilcisidir.
- * Selçuklu Sultanı Alâeddin Keykubat'ın isteği üzerine 20.000 beyitten oluşan Selçuklu Şehnemesi'ni yazmıştır. Bu eserini Farsça yazmıştır.

Sultan Veled

- * Mevlana'nın büyük oğlu olan Sultan Veled 1226 yılında Larende'de doğmuştur.
- * Eserlerini Farsça yazmakta birlikte Türkçe şiirleri de bulunmaktadır. Bu açıdan Ahmet Fakih ile birlikte Anadolu Türk edebiyatında bir öncü durumdadır.
- * Sultan Veled Melevilik tarikatını kurmuş ve yaymıştır.

Gülşenri

- * 14. yüzyılın başlarında yaşamıştır.
- * Mutasavvıf bir kişiliğe sahip olan şair Kırşehir'de bir Mevlevî tekkesi kurmuş orada şeyhlik yapmıştır.
- * Ferîdiddin-i Attar'ın Mantıkut Tayr (Kuş dili) adlı eserini Türkçeye çevirmesiyle tanınmıştır.
- * Ahlakî, tasavvufî ve didaktik bir eser olan Felelname'yi Farsça yazmıştır.

Aşık Paşa

- * Tasavvufî bilgilerini halka öğretme amacı güttüğü için yaptıkları kolay anlaşılır bir dille kaleme almıştır.
- * Aruz ve hece ölçüsüyle Yunus Emre etkisinde yazdığı şiirlerde öğretici olmayı amaçlamıştır.
- * Garibname ve Fetr-name en önemli eserleridir.

Ahmedi

- * Bursa ve Edirne sarayları çevresinde rahat bir yaşam sürmüştür.
- * Fık, ağız, tarih ve tabiat temalı şiirler yazmıştır.
- * Tasavvufî çok iyi bilmesine rağmen şiirlerinde tasavvufî yer çok az vermiştir.
- * İstendernâme ve Cemşid-i Hüsrid en önemli eserleridir.

Mimarî

Cemiler

- Konya Alâeddin Cami
- Malatya Ulu Cami
- Ankara Anıtkabane Cami
- Niğde Alâeddin Cami
- Afyon Ulu Cami
- Konya Şehit Ata Cami
- Karatoprak Mehmet Bey Cami
- Yüli Minare Cami
- Hacı İlyas Bey Cami

Türbe ve Kumbetler

- Kayseri İbni Kumbet
- Konya II. Kılıçarslan Kumbeti
- Akşehir Ulu Kumbet

Saraylar

- Kayseri Kuluhanlı Sarayı
- Beyşehir Kuluhanlı Sarayı
- Alaşehir Sarayı

Medreseler

- Konya Karatay Medresesi
- Konya Sırsalı Medrese
- Sivas Burcuğ Medresesi
- Kırşehir Caca Bey Medresesi
- Konya İnce Minareli Medrese
- Sivas Gült Medrese
- Sivas Çifte Minareli Medrese

Anadolu Sekülar Devleti'ne
ait ilk medrese Kayseri Koca
Hasan medresesi'dir.

Darüşşifalar

- Kayseri Gevher Nesibe Darüşşifası
- Antalya Darüşşifası
- Sivas Alâeddin Kayubast Darüşşifası
- Diyarbakır Tuncel Melik Darüşşifası
- Kayseri Güvendiye Darüşşifası

Gevher Nesibe Darüşşifası Anadolu'da
yapılmış darüşşifalar arasında en
erken tarihli olanıdır.

Mescitler

- Konya Taş Mescit
- Konya Karatay Mescidi
- Konya Sırsalı Mescid
- Akşehir Güldüz Minareli Mescit

Külliyeler

- Hacı Kılıç Külliyesi

Anadolu Sekülar Devleti'ne
ait ilk külliye Kayseri Humud Hanın
külliyesidir.

Kervansaraylar

- Evdir Hanı (Antalya - Isparta yolunda)
- Akara Hanı (Antalya - Konya yolunda)
- Akay Hanı (Kayseri - Akşehir yolunda)

Anadolu Sekülar Devleti'ne
ait ilk kervansaray Kayseri
Akşehir yolunda olan Akay
Hanı'dır.

1. Devlet adına vergi toplamak,
 II. Esnaf dayanışmasını sağlamak,
 III. Mesleki bilgiler vermek,
 IV. Devletle esnaf arasındaki ilişkileri sağlamak,
 V. Kaliteli ürün satılmasını sağlamak
 Yukarıda verilen bilgilerden hangisi
 Ahilik sisteminin özelliklerinden
 birisi değildir?

A) V B) IV C) III D) II E) I

2. Malazgirt Savaşı'ndan sonra Anadolu'nun fethi sırasında Diyarbakır, mardin ve Batman'da kurulan beylik aşağıdakilerden hangisidir?

A) Saltuklular
 B) Mengüekçiler
 C) Artuklular
 D) Danişmentliler
 E) Gata Beyliği

3. Anadolu Selçuklu Devleti'nde ele geçirilen toprakların kaydedilmesinden ve itfa okraze dağıtılmasından sorumlu olan görevli aşağıdakilerden hangisidir?

A) Pervaneçi B) Muhtesip C) Nisancı
 D) Müşrif E) Emir-i Dac

4. Anadolu Selçuklu Devleti'nde;

I. medrese,
 II. tekke ve zaviye
 III. enderun

birimlerinden hangileri eğitim kurumları
 arasındadır?

A) Yalnız I B) Yalnız II C) Yalnız III
 D) I ve II E) II ve III

5. Sultan Alparslan, Anadolu'yu fethederek topraklarına fethettikleri toprakları vaat etmiştir.

Bu durumun temel nedeni aşağıdakilerden hangisidir?

A) Anadolu'nun Türkleşme sürecini hızlandırma
 B) mülklerin eğitimine fırsat tanıma
 C) Tarım gelirlerini artırma
 D) Ticari faaliyetleri geliştirme
 E) Anadolu'da yeni devletlerin kurulmasını sağlamak

6. Aşağıdakilerden hangisi Anadolu Selçuklu Devleti'nde görülen toprak idarelerinden biridir?

A) İtfa B) Vakıf C) Gülem
 D) Mülk E) Has

Cevap Performansı

1	2	3	4	5	6
E	C	A	D	A	C
B	A	C	B	E	E
A	D	B	C	B	A
D	B	D	A	D	B
C	E	A	E	C	D
E	A	E	B	B	B

Performansını görmek için cevaplarını
 işaretle, onları şifre ile birleştir.

Doğru cevaplar

E, C, A, D, A, C